

ARTICLE INFO

Received: 15th October 2021

Accepted: 20th October 2021

Online: 25th October 2021

KEY WORDS

valyuta, valyuta kodi, kapital, inflyatsiya, markaziy bank, jamg'arma, bozor tizimi, narx siyosati, milliy daromad, valyuta bozori

VALYUTA KURSLARINI ANIQLASH VA PROGNOZLASHTIRISH

Narzullayev Doston Ziyodullo o'g'li

Toshkent Moliya instituti Davlat moliyasi va xalqaro moliya yo'nalish magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.5608204>

ABSTRACT

Ushbu maqolaning maqsadi – Valyuta kurslarini aniqlash va unga ta'sir etuvchi omillarni o'rganish hamda ularni prognozlashtirishdan iborat. Ushbu maqoladagi ma'lumotlar Jahon iqtisodiyotida valyuta kurslarini prognoz qilishda ishlatiladi.

Valyuta – davlatning pul birligi bo'lib, pul tizimining asosiy elementi hisoblanadi. U muomaladagi qonuniy to'lov vositasi bo'lib, tovarlar qiymatining o'lchovi, hisoblash va to'lov vositasi bo'lib xizmat qiladi.

Har qanday bozorda bo'lgani kabi valyutaga bo'lgan talab va uning ta'minoti valyuta bozorida to'planib, maxsus Tovar sifatida valyutaning narxi shakllanadi. Chet el valyutasining milliy valyutada ifodalangan birlik narxi bu (kurs) kursdir. Shundayqilib, valyuta kursi turli mamlakatlarning pul institutlari o'rtasidagi nisbatni ifodalaydi. Umuman olganda, valyuta kurslari tizimi bu Markaziy bankning valyuta bozorida o'rni tavsiflangan qoidalar to'plamidir.

Bozor eksportchilari va importchilari faoliyati. Eksport qiluvchilar va import

qiluvchilar valyuta bozorining foydalanuvchisidir. Eksport qiluvchilar u yoki bu chet el valyutasini sotadilar, importchilar sotib oladilar. Yirik eksport-import kompaniyalari o'zlarining ichki valyuta bo'yicha mutaxassislari orqali foydali savdo bitimlarini tuzish uchun valyuta o'zgarishini taxmin qilishga harakat qilishadi. Biroq, ushbu bozor ishtirokchilari guruhining ta'siri ancha qisqa muddatli bo'lib, global tendentsiyalar yo'nalishini o'zgartirishga qodir emas, chunki ularning operatsiyalari ulushi valyuta operatsiyalarining umumiy massasida unchalik katta emas.

Markaziy bank faoliyati.

O'zining markaziy banki orqali davlat valyuta bozoriga ta'sir qiladi. Milliy valyutalarning o'zgaruvchan kurslari bo'lgan mamlakatlar o'z valyutalari kursini

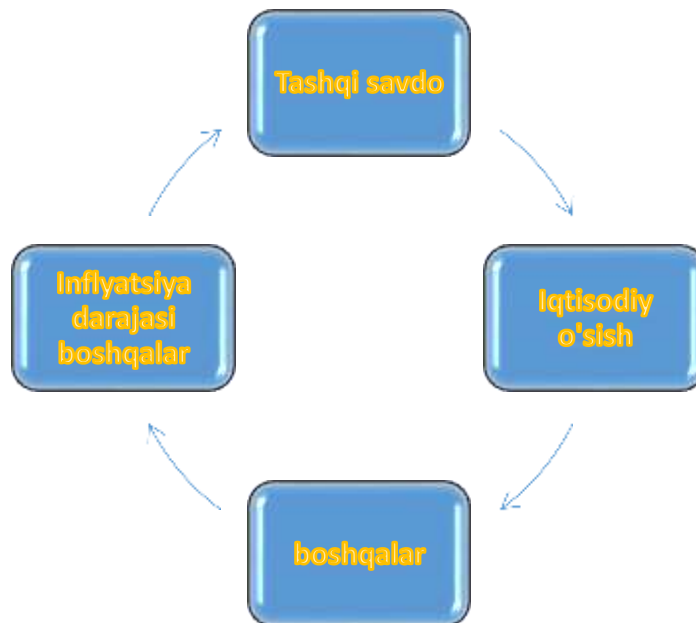

davlat manfaatlari yo'lida ma'lum valyuta operatsiyalari yordamida tartibga solishga harakat qilmoqdalar. Bunday holda, to'g'ridan-to'g'ri (valyuta aralashuvi) yoki bilvosita tartibga solish (muomaladagi pul miqdorini tartibga solish) qo'llaniladi.

Bundan xulosa qilishimiz mumkinki, valyuta kursining o'zgarishi yo'lida paydo bo'ladigan muammolar uning o'zgarishi muammolari bilan bevosita bog'liqdir. O'sha. agar ushbu nuqtalardan birida bironbir buzilish yoki nosozlik yuz bersa, bu umuman muammoning paydo bo'lishiga olib keladi.

Valyuta kursiga ta'sir qiluvchi bozor va tarkibiy (uzoq muddatli) omillarni

Valyuta kursi ta'sir qiladigan omillar

Ta'sirini oldindan bilish qiyin bo'lgan kon'yunktura omillari bilan bir qatorda xorijiy valyutaga talab va taklifga, ya'ni. Uning valyu takursi dinamikasiga ma'lum bir milliy pul birligining valyuta iyerarxiyasidagi o'rnini belgilaydigan nisbatan uzoq muddatli tendentsiyalar ham ta'sir qiladi.

ajratib ko'rsatish. Konyunktural omillar mish-mishlar (ba'zan hayajon), taxminlar va bashoratlarga ko'ra, ishbilarmonlik faolligi, siyosiy va harbiy-siyosiy vaziyatning o'zgarishi bilan bog'liq.

Har qanday narx singari, valyutakursi ham valyuta talabi va taklifi ta'sirida qiymat bazasidan – valyutalarning sotib olish qobiliyatidan chetga chiqadi. Bunday talab va taklifning nisbati valyuta kursining boshqa iqtisodiy toifalar bilan o'zaro bog'liqligini aks ettiruvchi ko'plab omillarga bog'liq - qiymat, narx, pul, foizlar, to'lov balansi va boshqalar.

Inflyatsiya darajasi. Valyutalarning ularning sotib olish qobiliyati bo'yicha nisbati (sotib olish qobiliyati pariteti) valyuta kursining bir xil o'qi hisoblanadi, shuning uchun inflyatsiya darajasi valyuta kursiga ta'sir qiladi. Mamlakatda inflyatsiya darajasi qanchalik baland bo'lsa, uning valyutasi darajasi past bo'ladi, agar boshqa omillar qarshi bo'lmasa. Ushbu tendentsiya

odatda o'rta muddatli istiqbolda kuzatilishi mumkin.

Turli mamlakatlardagi foiz stavkalarining farqi. Ushbu omilning valyuta kursiga ta'siri ikkita asosiy holat bilan belgilanadi. Birinchidan, mamlakatda foiz stavkalarining o'zgarishi, boshqa narsalar teng bo'lganda, kapitalning xalqaro harakatiga, birinchi navbatda, qisqa muddatli ta'sir ko'rsatadi. Foiz stavkasining o'sishi chet el kapitalining kirib kelishini rag'batlantiradi, uning pasayishi esa kapitalning, shu jumladan chet elga chiqib ketishini rag'batlantiradi. Ikkinchidan, foizstavkalari valyuta va qarz bozori operatsiyalariga ta'sir qiladi.

Evropa bozorida va xalqaro hisob-kitoblarda ma'lum bir valyutadan foydalanish darajasi. Masalan, Eurobank operatsiyalarining 60-70 foizining dollar bilan amalga oshirilishi ushbu valyutaga bo'lgan talab va uning taklifini belgilaydi. Valyuta kursiga uning xalqaro hisob-kitoblarda qo'llanilish darajasi ham ta'sir qiladi.

Milliy va jahon bozorlarida valyutaga ishonch darajasi. U iqtisodiyotning holati va mamlakatdagi siyosiy vaziyat bilan, shuningdek yuqorida aytib o'tilgan valyuta kursiga ta'sir qiluvchi omillar bilan belgilanadi va dilerlar nafaqat iqtisodiy o'sish sur'ati, inflyatsiya, sotib olish darajasi hisobga olinadi valyutaning kuchi, valyutaga talab va taklifning nisbati, shuningdek, ularning dinamikasi istiqbollari.

Xulosa. Valyutaning qiymati tovarlar bilan savdodagi singari talab va taklifga bog'liq bo'lgan bahoda ifodalanadi. Ma'lum bir miqdordagi valyutaning bahosi boshqa bir valyutaning nisbiy birliklarida belgilanadi (milliy yoki xorijiy). Xorijiy valyutaning bahosi valyuta kursi deb ataladi. Valyuta kursi pullarning xalqaro harakati jarayoniga taalluqlidir va umumiy asosda milliy iqtisodiyotning jahon xo'jaligi bilan aloqalarini ifodalaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Banklar va bank faoliyati to'g'risida" gi Qonuni. Toshkent, 1995 y.
2. O'zbekiston Respublikasining "Valyutani tartibga solish to'g'risida" gi Qonuni. 2003 y 11 dekabr.
3. O'zbekiston Respublikasining "Markaziybanki to'g'risida" gi Qonuni. Toshkent, 1996 y.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. "Bozor islohotlarini chuqurlashtirish va iqtisodiyotni yanada erkinlashtirish sohasidagi ustuvor yo'nalishlar amalga oshirilishini jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" Toshkent. 14.06.2005 yil.